

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ В СИСТЕМІ ОСВІТИ:
ЗАКЛАД ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ –
ДОУНІВЕРСИТЕТСЬКА ПІДГОТОВКА – ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць
м. Київ, Україна

**ACTUAL PROBLEMS IN THE SYSTEM OF EDUCATION:
GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTION –
PRE-UNIVERSITY TRAINING – HIGHER EDUCATION INSTITUTION**

Collection of Scientific Works
Kyiv, Ukraine

Про журнал

Головною метою видання електронного збірника наукових праць є висвітлення питань, обмін передовими методиками, творчим підходом до вирішення актуальних проблем сучасної освіти найкращими представниками різних країн світу; обмін дослідницьким досвідом у галузі освіти; публікація наукових результатів досягнутих досліджень; презентація освітніх проєктів; формування професійної мережевої спільноти; сприяння розвитку науки і освіти України, відображення досягнутих інновацій в освіті та науці з урахуванням міжнародного досвіду.

Основні проблемні питання, які розглядаються у науковому збірнику: психолого-педагогічні засади розвитку особистості; неперервна освіта як чинник професійного розвитку і самореалізації особистості; інноваційні технології в підготовці висококваліфікованих фахівців; удосконалення педагогічної майстерності як пріоритетний напрям професійного розвитку; сучасна освіта і наука: проблеми, перспективи, інновації.

Періодичність виходу – 1 раз на рік.

Мова видання: українська, англійська.

Поточний номер

№ 4 (2024) Опубліковано: 2024-06-30

<https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/APSE/article/view/18739>

Горошко Олександр Леонідович

аспірант,

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя,

м. Ніжин, Україна

my.unix.server@gmail.com

ЕВОЛЮЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

***Анотація.** Стаття «Еволюція освітнього процесу» розглядає історичний розвиток освіти та вплив різноманітних факторів на її трансформацію, починаючи з перших форм передачі базових знань від старших поколінь до молодших, і закінчуючи сучасними тенденціями, такими як персоналізація навчання, активне залучення студентів та розвиток критичного мислення. Стаття підкреслює необхідність адаптації освітнього процесу до змін у суспільстві з метою забезпечення якості освіти та задоволення потреб сучасного суспільства.*

***Ключові слова:** еволюція освітнього процесу, історія розвитку освіти, адаптація до змін, суспільні потреби, інформаційні технології, підготовка до професійного життя.*

***Annotation.** The article «Evolution of the educational process» examines the historical development of education and the influence of various factors on its transformation, starting with the first forms of transfer of basic knowledge from older generations to younger ones, and ending with modern trends such as personalization of learning, active involvement of students, and development of critical thinking. The article emphasizes the need to adapt the educational process to changes in society in order to ensure the quality of education and meet the needs of modern society.*

Key words: evolution of the educational process, history of education development, adaptation to changes, social needs, information technologies, preparation for professional life.

Вступ. Наукова діяльність прямує до отримання нових знань та їх систематизацію, де освіта є процесом, що передбачає набуття знань, навичок та цінностей. Освіта є невід'ємною частиною наукового світу зі своєю історією розвитку.

Мета статті полягає в огляді історичного розвитку освіти та виявленню впливу різних факторів на її трансформацію, виявлення змін які відбулися в освітньому процесі; у висвітленні впливу інформаційних технологій та Інтернету на освітній процес у зв'язку з необхідністю постійної адаптації відповідно до змін та вимогам суспільства.

Виклад основного матеріалу. Еволюція освітнього процесу та й освіти в цілому постійно піддається впливу різноманітних факторів. На різних етапах еволюції освіта була спрямована на потреби суспільства, де основна роль її — передача знань і навичок, виховання і соціалізація, розвиток особистості та суспільства в цілому, підготовка до професійного життя.

Питаннями еволюції освітнього процесу займалось багато вчених та дослідників, що сприяло проведенню значного обсягу досліджень в цій галузі.

Серед українських вчених, які формували розвиток освітнього процесу, можна виділити:

1. Григорій Сковорода (1722-1794): філософ-просвітитель, виступав за особистісний підхід до навчання та виховання;

2. Тарас Шевченко (1814-1861): поет і письменник, активно займався педагогічною діяльністю. Він підкреслював важливість національного виховання та розвитку творчої особистості;

3. Іван Франко (1856-1916): письменник, науковий діяч, публіцист, глибоко цікавився питаннями освіти, виступав за реформування освітньої системи, її демократизацію та українізацію;

4. Софія Русова (1856-1940): педагог, психолог, основоположниця дошкільної освіти в Україні. Її праці з педагогіки та психології дитини мали значний вплив на розвиток освітньої думки;

5. Василь Сухомлинський (1918-1970): педагог, новатор, автор гуманістичної педагогіки, виступав за особистісний підхід до навчання та виховання, за створення сприятливих умов для розвитку дитини.

Дослідження у цій галузі продовжуються, оскільки освітні системи та підходи до навчання та методики продовжуються змінюватися.

Протягом історії людства, освіта пройшла значну кількість етапів та трансформацій. Перші форми освіти орієнтувалися на передачу базових знань та навичок від старших поколінь до молодших. З розвитком освіти почали формуватися формальні установи, де знання передавалися систематично та структуровано. З розвитком наукових та технологічних досягнень починають змінюватися й методи та підходи до навчання. Інформаційні технології та інтернет значно вплинули на освітній процес, забезпечуючи зовсім новий спосіб доступу до знань. Сучасна еволюція освіти характеризується такими тенденціями як персоналізація навчання, активне залучення студентів, розвиток компетентнісного підходу, розвиток критичного мислення.

Еволюція освіти є неперервний процес, який відображається у поступових та систематичних змінах, що відображається в методах та засобах навчання, з метою досягнення більшої ефективності та якості освіти, щоб відповідати сучасним тенденціям та навіть бути на крок вперед. Важливою складовою є впровадження нових підходів, інновацій та методик навчання, розширення можливостей освітнього середовища, забезпечення більш активної та практичної форми навчання. Еволюція освітнього процесу передбачає адаптацію до змін як в культурному, так і в технологічному середовищі, відповідно до потреб суспільства.

З розвитком технологій, зокрема Інтернету та інформаційних технологій, освіта зазнала значних змін та перетворень. З появою та розвитком комп'ютерів

і інформаційних систем, інформаційні технології стали важливим компонентом освітнього середовища.

Цікавими щодо впливу інформаційних технологій на еволюцію системи освіти є результати дослідження Є. Рехлецького, В. Плеши, Л. Хмілярчука, М. Крутяк [1].

Історично розвиток інформаційних технологій пройшов кілька етапів, кожен з яких віддзеркалює зміни в науково-технічному прогресі та появу нових засобів обробки інформації:

- *Перший етап.* Основним інструментарієм були ручні технології. Характеризувався обмеженим доступом до інформації, а навчання здійснювалося переважно через усну передачу знань та письмові матеріали. На цьому етапі, який тривав до другої половини XIX століття, інформація оброблялася вручну за допомогою пера, чорнильниці та книг.

- *Другий етап.* Відбувався з кінця XIX століття. Виділяється появою механічних технологій, таких як друкарські машинки та телефони. Відкрилися нові можливості для поширення інформації і комунікації. З'явилися підручники, журнали та інші друковані матеріали, які були більш доступні до користування. Комунікація між вчителями та учнями стала більш швидшою і зручнішою.

- *Третій етап.* Наступив у 40-60-их роках XX століття, з розвитком електричних технологій, таких як великі ЕОМ та електронні пристрої. Почався етап автоматизації обробки інформації і збільшення обсягу доступної інформації. Учні та вчителі отримали можливість працювати з комп'ютерами, використовувати електронні бази даних та спеціалізовані програми для навчання та підтримки управління навчальним процесом.

- *Четвертий етап.* Виокремлюється з початку 70-х років. Розпочався з появою електронних технологій і засобів комунікації, спрямованих на формування змістовної сторони інформації, відкрилися нові можливості для освіти. З'явилися електронні навчальні платформи, стали доступні відеоконференції, перші віртуальні класи та інші інструменти, які дозволяють навчатися та спілкуватися в онлайн-режимі [2].

Протягом еволюції, інформаційні технології зробили освіту більш доступною та гнучкою. Викладачі отримали можливість створювати інтерактивні уроки, використовувати мультимедійні ресурси та спеціалізовані програми для покращення процесу навчання. Застосування комп'ютерів у навчальному процесі став одним із методів формування компетентності учнів. Використання комп'ютерів змінив традиційний підхід до навчання. Різноманітні підходи до викладання з використанням комп'ютерних технологій, при відповідному підході, можуть значно підвищити інтерес учнів до предмету та сприяти їхньому розвитку [3].

Швидкий розвиток інформаційних технологій та поширення Інтернету дозволяє використовувати інноваційні підходи та зовсім нові методики навчання. Розвиток електронних платформ навчання надав можливість спілкуватися з викладачами та студентами незалежно від місця їх знаходження, надав необмежений доступ до навчальних матеріалів. Розвиток систем віртуальної реальності дозволяє моделювати реальні задачі та їх вирішення у безпечному та контрольованому середовищі. Розвиток штучного інтелекту дозволяє використовувати моделі віртуальних асистентів, які можуть надавати підтримку навчальному процесу. Форуми, відеоконференції та співпраця над спільними проектами розширяє можливості навчання та сприяє розвитку комунікативних та колективних навичок. Ці технології вже зараз використовуються для підготовки висококваліфікованих фахівців у різних галузях, включаючи медицину, інженерію, інформаційні технології, бізнес та інше. Важливо враховувати, що успішне формування інформаційної компетентності студентів є ключовим елементом підготовки майбутніх фахівців у всіх галузях освіти [4].

Розвиток освітнього процесу потребує наявності висококваліфікованих фахівців у галузі освіти, спеціалістів у своїй предметній області, що дозволяє передавати студентам актуальну та достовірну інформацію, адаптовану до сучасних потреб суспільства. Для наявності таких ресурсів у галузі освіти

потрібно приділяти увагу до професійного розвитку викладачів, підтримку наукових досліджень, співпрацю з роботодавцями та стажування студентів.

Набір інструментів в роботі педагога має містити широкий спектр програм та засобів, онлайн-платформ та технологічних рішень, які сприятимуть:

- впровадженню інтерактивного та сучасного навчання, а також забезпечать його високий рівень ефективності та результативності;
- дозволяють збирати та аналізувати дані про успішність учнів;
- вчасно виявляти проблемні місця та вживати відповідні заходи для підтримки навчання;
- сприяти розвитку аналітичних навичок, критичного мислення та підготовки до життя в цифровому світі [5].

Значна увага приділяється розвитку відкритої науки та освіти, що передбачає доступність наукових знань та результатів досліджень для широкої громадськості. Цей напрям розвитку став пріоритетним для Європейської спільноти, яка підтримує ініціативи з відкритого доступу до наукових публікацій та досліджень. Для успішного розвитку освіти та науки в Україні важливо враховувати досвід країн, які вже досягли успіхів у цій сфері, а також глобальні тенденції та історичні уроки. Наука і освіта є вагомими чинниками суспільного прогресу і відіграють важливу роль у розвитку інформаційного суспільства [6].

Еволюція системи освіти – це складний процес, який потребує постійних зусиль та аналізу з боку всіх учасників освітнього процесу. Розвиток та вдосконалення освітньої системи є важливим завданням для забезпечення конкурентоспроможності та успіху майбутніх поколінь. Недостатнє фінансування освіти, нерівномірний розвиток, низька якість навчання та нестача кваліфікованих вчителів лише частина проблем які потребують уваги. Розвиток цифрової освіти вимагає ретельного планування та інвестицій. Запровадження новітніх технологій та цифрових інструментів у навчальний процес може покращити якість освіти, забезпечити доступ до додаткових ресурсів та створити нові можливості для навчання та співпраці. У світі, де

глобалізація стає все більшою ширшою, міжкультурна освіта та глобальна співпраця стають важливими аспектами розвитку системи освіти. Підтримка вчителів через професійний розвиток, тренінги, майстер-класи та обмін досвідом, допоможуть вчителям бути кращими, що веде до підвищення якості навчання.

Наразі еволюція освіти не стоїть на місці, а навпаки розвивається, щоб краще відповідати потребам сучасності. Серед останніх тенденцій можна відмітити:

- інклюзивна освіта, що гарантує всім учням, незалежно від їх особливостей, навчатися в загальноосвітніх закладах;
- використання нових технологій, від штучного інтелекту до віртуальної реальності;
- персоналізація навчання, увага до індивідуальним потребам кожного учня;
- розвиток STEM освіти;
- навчання протягом життя.

Неможливо точно визначити майбутній розвиток освіти, але можна спрогнозувати можливі сценарії освіти майбутнього. Спираючись на сучасні тенденції та динаміку розвитку освіти, можна виділити ймовірні напрямки:

- освіта стане доступною для всіх, незалежно від економічного статусу чи географічного розташування, кожен матиме доступ до якісної освіти;
- навчання в будь-який час та в будь-якому місці, обираючи свій власний темп;
- освіта стане більш практичною, з врахування реальних завдань;
- отримання знань у віртуальних середовищах, з можливістю співпрацювати один з одним та з експертами з усього світу.

Важливо, щоб освіта була доступною для всіх, незалежно від власних особливостей, потреб і здібностей. Інклюзивна освіта дає всім можливість отримати якісну освіту та стати частиною суспільства.

Розвиток освіти в Україні має йти за кількома напрямками, важливо щоб усі зацікавлені сторони співпрацювали один з одним, на сьогодні це — впровадження цифрової освіти у навчальний процес; підтримка розвитку STEM освіти; виховання активних громадян; формування гуманізму та демократії; створення системи безперервного розвитку; міжнародна співпраця; надання більшої автономності навчальним закладам; комплексні реформи.

Висновки. Еволюція освітнього процесу є необхідним і невід'ємним елементом розвитку суспільства. Сучасні виклики і зміни вимагають постійного адаптування освітньої системи до нових вимог і потреб. Шлях до успішної еволюції освітнього процесу полягає в поєднанні інноваційних підходів, цифрових технологій, інклюзивної освіти та постійного професійного розвитку вчителів. Тільки шляхом активної трансформації та прогресивного розвитку освітнього процесу можна забезпечити високу якість навчання, розвиток учнів, а також формування громадян, які готові до викликів сучасного світу.

Список використаних джерел.

1. Рехлецький Є., Плеша В., Хмілярчук Л., Крутяк М. Вплив інформаційних технологій на еволюцію системи освіти. *Інформаційні технології та суспільство*. 2023. № 3 (9). С. 68-71.

2. Еволюція інформаційних технологій. Інформаційні системи і технології в управлінні організацією. (підручники для вузів онлайн). *Сайт «Pidru4niki»*
URL:

https://pidru4niki.com/74234/informatika/evolyutsiya_informatsiynih_tehnologiy

(дата звернення: 09.02.2024).

3. Білан І.В. Використання комп'ютерів у навчальному процесі як один із методів формування естетичної компетентності. *Doctoral dissertation, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2023.*

4. Лосева Н. и др. Формування інформаційної компетентності у студентів педагогічних спеціальностей засобами сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of*

Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems.
2020. С. 178-185.

5. Горошко О. Роль інформаційних технологій у сучасній педагогічній практиці. *Scientia* 2023. № 17. С. 108 - 118. URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/handle/123456789/3137> (дата звернення: 05.02.2024).

6. Носенко Ю.Г. Еволюція засобів і технологій відкритої науки. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, 2021. Вип. 1(48). С. 293 - 298. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.293-298>
URL: <http://visnyk-ped.uzhnu.edu.ua/article/view/235043> (дата звернення: 12.01.2024).